

Ang. genusperspektiv i forskning och utbildning

Den svenska psykologin har ibland kritiserats för att inte beakta genusperspektivet i utbildning och forskning. Vetenskapsrådet stödde ett möte år 2001 mot bakgrund av sådan kritik, och detta förmenta problem har även tagits upp i *PsykologTidningen*. För att få ett faktaunderlag för en diskussion har Nationalkommittén för psykologi granskat jämställdhetsplanerna vid sex universitet (Lund, Göteborg, Linköping, Stockholm, Uppsala, Umeå) med huvudfokus på genusperspektivet i dessa. Jämställdhetsfrågor upptar merparten av dessa planer men genusperspektivet behandlas relativt utförligt; bl.a. föreskrivs att kursbeskrivningar och kurslitteratur skall granskas ur genusperspektiv, handledare av båda könen liksom handledare med könsteoretisk kompetens tillhandahållas, och kurser i genusfrågor anordnas på olika nivåer.

Nedan ges en kort sammanfattning av de diskussioner som förts i Nationalkommittén som speglar dess syn på jämställdhet och genusperspektiv. Delvis kan kommitténs diskussion föras tillbaka på tankar som framförts vid motsvarande diskussion inom Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap (FAS; protokoll 2002:1).

Sammanfattning av Nationalkommitténs diskussioner om jämställdhet och genusperspektiv

Jämställdhet

Strävan efter jämställdhet är ett i grunden politiskt projekt. Källan kan sökas i upplysningstidens idéer om att befria människan från begränsande och auktoritära förhållanden och strukturer. Demokratiska fri- och rättigheter och möjlighet till fritt kunskapssökande för alla oavsett härkomst blev ett mål som efterhand förverkligades i västvärlden.

I praktiken fanns dock begränsningar. Ras (etnicitet), social klass och kön har varit aspekter som förknippats med inskränkningar i möjligheter till deltagande i samhällslivet, inte minst vad gäller möjlighet till utbildning. Så har varit fallet även inom den moderna universitetsvärlden, som i övrigt i många hänseenden förvaltar upplysningssidéerna. Idag finns inte längre några formella hinder relaterade till kön för att verka inom universitet och högskola, men vi kan dock se en brist på könsbalans på de akademiska topposterna liksom tydliga tecken på obalans vad gäller kön också inom andra områden i samhället.

Genusperspektiv

Termen *genus* används, främst av akademiker, som en ersättning för termen *kön* i syfte att poängtera att sociala könsskillnader inte bör förstås som biologiskt givna. Sådana könsskillnader är inte (eller möjligen bara delvis) orsakade av biologiska faktorer. Samhällsstrukturer och maktobalans mellan könen bör således utgöra grunden för en analys av skillnaderna. Även om debatten om kön och genus, som baseras på feministisk teori och forskning, ofta framstår som komplex och teoretiskt snårig, har den medfört en fokusering på och en problematisering av jämställdhetsfrågorna.

Kommitténs ståndpunkt

Begreppet genusperspektiv har i vissa sammanhang kommit att innebära normativa föreskrifter rörande hur forskning om kön/genus skall bedrivas, tolkas och utnyttjas. Sådana föreskrifter kan svårligen inlemmas i en syn på forskning som ett fritt sökande, där alternativa förklaringar ställs mot varandra i en kritisk granskning. Den obalans som finns vad gäller kön bör man problematisera på samma sätt som man problematiserat andra samhällsfenomen, när de formulerats som forskningsproblem. Detta innebär att sådana frågor ska analyseras i syfte att förstå varför könsfördelningen är just sådan som den är, vilket i sin tur innebär ett fritt sökande efter förklarande omständigheter. Det obundna sökandet efter "sanningen", arvet från upplysningstiden, bör alltså gälla även här.

Nationalkommittén för psykologi verkar för utbildning och forskning i en öppen och kritisk anda. Detta gäller givetvis även i frågor som rör jämställdhet och kön/genus. I lika hög grad gäller detta emellertid också andra mångfaldsperspektiv, såsom ålder, social klass, etnicitet och andra omständigheter relaterade till ojämna resursfördelning. Inom psykologin måste således ett allmänt mångfaldsperspektiv i undervisning och forskning eftersträvas.